

**Universitatea din București
Facultatea de Teologie Baptistă**

**PREDICAREA EVANGHELIEI ȘI
IMPORTANȚA EI ÎN MAREA
TREZIRE SPIRITUALĂ DIN ANGLIA
SECOLULUI AL XVIII-LEA**

Rezumat Teză de Doctorat

**Conducător științific:
Prof. univ. dr. Vasile Talpoș**

**Autor:
Drd. Adrian Neiconi**

BUCUREȘTI - 2009

PREDICAREA EVANGHELIEI ȘI IMPORTANȚA EI ÎN MAREA TREZIRE SPIRITUALĂ DIN ANGLIA SECOLULUI AL XVIII-LEA

Lucrarea de față este un studiu situat la confluența dintre Teologia Istorică (Istoria Bisericii) și Teologia Practică (Homiletică), iar scopul ei este acela de a reafirma rolul decisiv pe care predicarea Evangheliei l-a jucat își poate să îl joace și astăzi în procesul declanșării și desfășurării unei treziri spirituale.

În sensul acesta, lucrarea propune un studiu de caz, aducând în prim plan unul dintre cele mai cunoscute fenomene de acest gen, care a rămas cunoscut în istorie sub numele de Marea Trezire Spirituală din Anglia secolului al XVIII-lea.

Conceptul de *Trezire Spirituală* este unul specific contextului protestant și este definit în cercurile de specialitate ca o lucrare revitalizantă pe care Duhul Sfânt o realizează în viața creștinilor dintr-o anumită epocă și care are ca rezultat intensificarea interesului pentru o viață mai curată, dar și a eforturilor misionare, evanghelistice și filantropice și chiar implementarea unor reforme sociale.

În ceea ce privește Marea Trezire din Anglia secolului al XVIII-lea, de-a lungul timpului s-au întreprins mai multe studii, care au încercat să descopere și să dezvăluie cauzele care au determinat atât declanșarea cât și succesul de care s-a bucurat mișcarea. Unii cercetători au prezentat-o ca fiind produsul unui context istoric și social complex, favorizat de expansiunea fără precedent a Imperiului Britanic, care a creat premise favorabile propagării ideilor protestante, dar și de zorile Revoluției Industriale, fenomen, care a condus la strămutarea unor mase largi de populație dinspre zonele rurale către

noile aglomerații urbane create în jurul noilor centre industriale. Alții au legat declanșarea trezirii de apariția Iluminismului, care proclama printre altele importanța experienței personale în procesul dobândirii cunoașterii religioase. Un alt curent acreditează ideea fenomenului de trezire spirituală, ca fiind produsul exclusiv al lucrării Duhului Sfânt, dar o poziție mult mai echilibrată este cea care prezintă Mișcarea de Trezire Spirituală din Anglia secolului al XVIII-lea ca fiind rezultanta lucrării Duhului Sfânt și a acțiunii unor agenți umani care și-au asumat rolul preluării și proclamării mesajului divin. Este evident că declanșarea și succesul Marii Treziri Spirituale nu pot fi explicate prin extragerea și extrapolarea vreunuia dintre aceste elemente, dar fie că este vorba despre o interpretare istorică, socială, spirituală sau filosofică a fenomenului, predicarea Evangheliei este un ingredient care se găsește în fiecare dintre aceste explicații. Mai mult decât atât, în conștiința publică, Trezirea este sinonimă cu numele unor mari predicatori, așa cum au fost John Wesley, Johnatan Edwards sau George Whitefield. În sensul acesta, lucrarea de față își propune să prezinte Mișcarea de Trezire Spirituală din Anglia secolului al XVIII-lea, ca fiind un produs al predicării Evangheliei și implicit să ofere creștinului de astăzi un posibil model de predicare evanghelică, de natură să genereze un fenomen de o magnitudine similară.

Lucrarea acoperă o perioadă de timp istoric și eclesial vast.

După epuizarea capitolului introductiv, în cadrul căruia sunt prezentate informații legate de importanța, scopul dar și terminologia folosită în cadrul acestui studiu, primul capitol descrie premisele declanșării Marii Treziri Spirituale din Anglia secolului al XVIII-lea, întrucât un fenomen spiritual de o intensitate atât de mare trebuie să aibă cauze majore:

contextul general european, schimbările aduse de Reformă și de Mișcarea Puritană, contextul social exploziv (mișcările de populație în contextul Revoluției Industriale), starea morală dezastruoasă ș.a.

După stabilirea premiselor, capitolul următor propune o inventariere a marilor predicatori care vor transforma prin proclamarea mesajului biblic starea morală dezastruoasă a națiunii. Proclamarea a vindecat tensiunile uriașe care se acumulasera în cuprinsul ultimelor decade în sânul societății engleze și a salvat în felul acesta Anglia de la izbucnirea unei revoluții violente, asemeni aceleia care a însângerat Franța la sfârșitul secolului al XVIII-lea. Scenariul lucrării se concentrează cu preponderență asupra contribuției lui George Whitefield și John Wesley, căutând să reliefeze elemente importante legate de biografia și de predicarea celor doi, precum și de ecoul pe care predicarea lor l-a avut în sufletul contemporanilor. Pentru ca cititorul modern să-și poată forma o imagine cât mai completă cu privire la activitatea predicatoricească a lui Whitefield și a lui Wesley, au fost selectate câteva mesaje reprezentative, care poartă semnătura celor doi și care urmează să fie analizate, atât din perspectiva conținutului doctrinar și a formei homiletice, cât și în lumina impactului pe care aceste predici le-au avut în epoca respectivă. O secțiune inedită este cea în care lucrarea celor doi este evaluată în paralel, având ca și puncte de reper personalitatea predicatorilor, temele abordate, precum și audiențele specifice, scopul acestui exercițiu fiind acela de a dovedi complementaritatea acestora. Premisa de bază a lucrării de față vizează modul în care predicarea Evangheliei s-a impus ca un factor decisiv în declanșarea și desfășurarea Marii Treziri din Anglia secolului al XVIII-lea. Știm că în epoca respectivă hotarele Angliei

erau mult mai largi decât sunt ele astăzi, înglobând în cuprinsul lor vastele teritorii ale Americii de Nord. De aceea, contribuția lui Johnatan Edwards nu poate fi trecută cu vederea. Deși George Whitefield este cel care în cursul numeroaselor campanii de evanghelizare întreprinse peste ocean a transformat Mișcarea de Trezire Spirituală din America de Nord, rolul pe care l-a jucat Edwards nu poate fi negat de nimeni, el fiind cel care prin predicile sale a aprins pentru întâia oară făclia trezirii în regiunea Northampton și care prin scrierile sale a aprins pasiunea pentru trezire în inima confracțiilor săi americani și englezi.

Cea de-a treia parte a lucrării prezintă Marea Trezire Spirituală ca o consecință implicită a eforturilor predicatoricești ale celor trei mari corifei, evenimentele fiind așezate în desfășurarea lor cronologică. Aceasta este secțiunea în cuprinsul căreia vor fi evidențiate rezultatele concrete pe care le-a produs o predicare eficientă a Cuvântului, campaniile de evanghelizare, convertirile în masă, dezvoltările ulterioare, fragmentările, precum și urmările de natură spirituală sau socială pe care fenomenul trezirii l-a generat.

În capitolul rezervat concluziilor, pe lângă reafirmarea rolului decisiv pe care predicarea Evangheliei l-a jucat *atunci și acolo*, este reiterat impactul pe care o predicare construită după modelul oferit de cei trei mari predicatori ai Trezirii poate să îl aibă *astăzi și aici*. Partea finală a lucrării sugerează un posibil model de predicare evanghelică, de natură să genereze rezultate asemănătoare celor pe care o astfel de proclamare le-a avut în secolele și în deceniile anterioare.

În ceea ce privește materialele bibliografice, acestea acoperă un palier foarte vast de domenii, fiind consultate dicționare lingvistice și teologice, manuale de istorie

bisericească universală și studii de referință care au fost deja publicate în lumea academică protestantă, materiale auto-biografice semnate de cei trei mari predicatori, compendii ale unor predici publicate de aceștia, manuale de homiletică și cărți de istorie predicatoricescă. Toate aceste materiale au menirea de a oferi informații competente, pe osatura cărora este construit demersul lucrării. Demersul își propune nu doar să dezvăluie o imagine corectă a rolului pe care predicarea Evangheliei l-a jucat în trecutul Bisericii, ci și să proiecteze un posibil model pe care predicatorii de astăzi să-l poată urma, în dorința lor legitimă de a construi o predicare biblică și eficientă, care să conducă la convertirea păcătoșilor și la consolidarea Bisericii.

BIBLIOGRAFIE

I. BIBLIA sau SFÂNTA SCRIPTURĂ

1. *Biblia sau Sfânta Scriptură*, a Vechiului și a Noului Testament, cu trimiteri, tradusă de Dumitru Cornilescu, Societatea Biblică, UBS-EPF, 15 M-073, 1990
2. *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Traducerea Cornilescu cu Explicații, tipărită de organizația “Christian Aid Ministries”, Berlin, Ohio, USA, Ediția a V-a, 1998
3. *The NIV Study Bible, New International Version*, Kenneth Barker, general editor, Zondervan Publishing House, Grand Rapids, Michigan, USA, 1985
4. *The Tompson Chain-Reference Bible, New International Version*, compiled and edited by Frank Charles Thompson, D.D., Ph.D., Zondervan Bible Publishers, Grand Rapids, Michigan, USA, 1983

II. DICȚIONARE

1. **BARRETT**, David, B., (ed.), *World Christian Encyclopaedia*, (New York, Oxford University Press, 1982).
2. **CAMERON**, Nigel, M., (ed.), *Dictionary of Scottish Church and Theology*, (Inter

- Varsity Press, Downers Grove, Illinois, 1993).
3. **COTEANU**, Ioan, **Seche**, Luiza, **Seche**, Mircea, *Dicționarul Explicativ al Limbii Române Moderne*, (București, Editura Academiei Române,1975).
 4. **CROSS**, F., L., (ed.), *The Oxford Dictionary of the Christian Church*, Second Edition, (Oxford University Press, 1988).
 5. **DOUGLAS**, J.,D., (ed.), *The New International Dictionary of the Christian Church*, (Zondervan, Grand Rapids, Michigan, 1974).
 6. **DOUGLAS**, J.D. (ed.), *The New International Dictionary of the Christian Church*, Revised Edition, (Regency Reference Library, Grand Rapids, Michigan, 1978).
 7. *Handbook of Evangelical Theologians*, (Grand Rapids Michigan: Baker Book House, 1993).
 8. **HART**, D.,G., (ed.), *Dictionary of the Presbyterian Church and Reformed Tradition in America*, (Inter Varsity Press, Downers Grove, Illinois, 1999).
 9. **LEWIS**, Donald, M., (ed.), *The Blackwell Dictionary of Evangelical Bibliography, 1730-1860*, (Oxford, Blackwell,1995).
 10. **REID**, Daniel, G., (ed.), *Dictionary of Christianity in America*, (Inter Varsity Press, Downers Grove, Illinois, 1990).
 11. **ROGAL**, Samuel,J., *A Biographical Dictionary of Eighteenth-Century Methodism*, (New York, Edwin Mellen, Lewinston, 1997).
 12. **SANFORD**, Elias, Benjamin, (ed.), *A Concise Cyclopedia of Religious Knowledge*, (Hartdord, Conn, 1904).
 13. **SPRAGUE**, William, B., *Annals of the American Pulpit*, 9 vol., (New York,

- Robert Carter, 1857-1869).
14. **STEPHEN**, Leslie, (ed.), *Dictionary of National Biography*, 22 vol., (Londra, Oxford University Press, 1885-1901).

III. CĂRȚI DE SPECIALITATE

1. **ABBEY**, C.,J. & Overton, J.H., *The English Church in the Eighteenth Church*, (New York, Oxford Press University,1990).
2. **ALEXANDER**, James, W., *Thoughts of Preaching*, (London, Banner of Truth Trust, 1975).
3. **ALLINE**, Henry, *Henry Alline: Selected Writings*, (George A. Rawlyk, (ed.), New York, Paulist, 1997).
4. **ASBURY**, **Francis**, *The Journal and Letters of Francisc Asbury*, (Elmer T. Clark (ed.), Nashville, Abingdon,1958).
5. **ANDREWS**, Dee, E., *The Metodists and Revolutionary America, 1760-1800: The Shaping of an Evangelical Culture*, (Princeton, Princeton University Press, 2000).
6. **ARMSTRONG**, Maurice, *The Grat Awakening in Nova Scotia, 1776-1809*, (American Society of Church History, 1948).
7. **AUSTIN**, Bill, R., *Austin's Topical History of Christianity*, (Tyndale House

- Publishers, Inc., Wheaton, Illinois, 1983).
8. **BAKER**, Robert, A., *A Summary of Christian History*, (Nashville, Broadman Press, Tennessee, 1959).
 9. **BARNHOUSE**, Donald, Grey, *Theaching the Word of Truth*, (Eerdmans, Grand Rapids, Michigan, 1940).
 10. **BAXTER**, J., Sidlow, *Explore the Book*, (Zondervan, Grand Rapids, Michigan, 1960).
 11. _____, *Poetical Fragments, 1681*, (Gregg International Publishers, 1971).
 12. _____, *The Reformed Pastor, 1656*, The Second Edition, (London, Epworth, 1950).
 13. **BEBBINGTON**, David, W., *Evangelicalism in Modern Britain: A History from the 1730's to the 1980's*, (London, Unwin Hyman, 1989).
 14. **BEECHER**, Henry, Ward, *Lectures on Preaching: Personal Elements in Preaching*, (Nelson , 1872).
 15. **BERENS**, John, F., *Providence and Patriotism in Early America, 1640-1815*, (Charlottesville, University Press of Virginia, 1978).
 16. **BETTENSON**, Henry, (ed.), *Documents of the Christian Church*, Second Edition, (New York, Oxford University Press, 1963).
 17. **BISHOP**, John, *Metodist Worship in Relation to Free Church Worship*, (London, Oxford University Press, 1950).
 18. **BLACK**, James, *The Mistery of the Preaching*, Prelegerile Warrack, 1923 și

- Prelegerile Sprunt, James Clarcke, 1924, ediție revizuită, (Marshall, Morgan&Scott, 1977).
19. **BLACKWOOD**, Andrew, W., *The Protestant Pulpit, an Antology of Master Sermons from the Reformation to Owr Own Day*, (Baker Book House, Michigan, 1978).
 20. _____, *The Preparation of Sermons*, (Church Book Room Press, Abingdon, 1951).
 21. _____, *Biographical Preaching for Today*, (Nashville, Abingdon, , Tennesse, 1954).
 22. **BOSSY**, John, *Creștinismul în Occident*, (București, Humanitas, Romania, 1998).
 23. **BRACKNEY**, William, H., (Ed.), *Baptist Life and Thoght: A Source Book*, (Valley Forge, Penn.: Judson, 1998).
 24. _____ *Christian Voluntarism: Theology and Praxis*, (Eerdmans, Grand Rapids, Michigan, 1997).
 25. **BRADLEY**, James, E., *Religion, Revolution and English Radicalism: Non-conformity in Eighteen-Century Politics and Society*, (New York, Cambridge University Press, 1990).
 26. **BRADLEY**, James, E., & **MULLER**, Richard, *Church History: An Introduction to Reasearch, Reference Works and Methods*, (Eerdmans, Grand Rapids, Michigan, 1995).
 27. **BRADY**, Thomas, A., Jr., & **OBERMAN**, Heiko, A., & **TRACY**, D., James,

- Handbook of European History*, Eerdmans, Grand Rapids, Michigan, 1995
28. **BRIDENBAUGH**, Carl, *Mitre and Scepter: Transatlantic Faiths, Ideas, Personalities and Politics, 1689-1775*, (New York, Oxford University Press, 1962).
29. **BRINTON**, Crane, *The Shaping of the Modern Mind*, (New York, Mentor, 1953).
30. **BROADUS**, A. John, *On the Preparation and Delivery of Sermons*, The Fourth Edition, (San Francisco, Harper&Raw, 1979).
31. **BROOKE**, Peter, *Ulster Preybyterianism: The Historical Perspective, 1610-1970*, (New York, St. Martin's, 1975).
32. **BROWN**, Dale, *Understanding Pietism*, (Eerdmans, Grand Rapids, Michigan, 1978).
33. **BRUEGGMANN**, Walter, *Finally Comes the Poet: Daring Speech for Proclamation*, (Minneapolis, Fortress, 1989).
34. **BUCHANAN**, **Drugald**, *The Spiritual Songs of Dugald Buchanan*, Donald Mclean, (ed.), (Edinburgh, J. Grant, 1913).
35. **BUCKLEY**, Reid, *Speaking in Public*, (New York, Harper and Row, 1988).
36. **BUNACIU**, Ioan & **BUNACIU**, Otniel, *Istoria Răspândirii Crediinței Baptiste*, (Editura Universității din București).
37. **BURNSTED**, J.,M. & **VAN DE WETERING**, John, E., *What Must I Do to Be Saved? The Great Awakening in Colonial America*, (Dryden, Hillsdale, Illinois, 1976).

38. **BURTON**, L., Mack & **ROBBINS**, Vernon, K., *Patterns of Persuasion in the Gospel*, (Sonoma, Polebridge Press, 1989).
39. **BUSHMAN**, Richard L., (Ed.), *The Great Awakening: Documents of the Religion Revival, 1740-1745*, (New York, Atheneum, 1970).
40. _____ *From Puritan to Yankee: Character and Social Order in Connecticut, 1690-1765*, (New York, W.W. Norton, 1970).
41. **BUTTRICK**, David, *Homiletic*, (Philadelphia, Fortress, 1987).
42. _____ *Homiletics: Moves and Structures*, (Philadelphia, Fortress, 1987).
43. **CALVIN**, John, *Institutes of the Christian Religion*, publicată pentru întâia oară în 1536, Ediția 1959, Traducere de F.L. Battler, The Livrary of Christian Classics, (S.C.M., Westminster, 1960); publicată în limba română: Jean Calvin, *Învățătura Religiei Creștine*, (Oradea, Editura Cartea Cărții, 2003).
44. **CAMERON**, Euran, *The European Reformation*, (New York, Oxford University Press, 1991).
45. **CAMPBELL**, Ted, A., *The Religion of the Heart: A Study of European Religious Life in the Seventeenth and Eighteenth Centuries*, (Columbia: University of South Carolina Press, 1991).
46. **CANNY**, Nicholas, (ed.), *The Oxford History of the British Empire*, Vol.1, *The Origins of Empire*, (New York, Oxford University Press, 1998).
47. **CASHIN**, Edward, J., *Beloved Bethesda: A History of George Whitefield's Home for Boys, 1740-2000*, (Macon, Mercer University Press, Ga., 2001).
48. **CHAMPION**, J., A., *The Pillars of Priestcraft Shaken: The Church of England*

- and Its Items, 1660-1730*, (Cambridge, Cambridge University Press, 1992).
49. **CHAPELL**, Bryan, *Christ – Centered Preaching, Redeeming the Expository Sermon*, (Baker Books House, Grand Rapids Michigan, 1994).
50. **CHORT**, John, *Christian Socialism, An Informal History*, (New York, Orbis Books, Maryknoll, 1988).
51. **CLARK**, James, C.,D., *English Society, 1660-1832*, Second Edition, (Cambridge, Cambridge University Press, 2000).
52. **CLARK**, James, W., *Dynamic Preaching*, (New York, Revell, 1960).
53. **CLAYDON**, Tony & **Mcbride** Ian, (ed.), *Protestantism and National Identity: Britain and Ireland, ca. 1650-1850*, (Cambridge, Cambridge University Press, 1998).
54. **CLIFFORD**, Alan, C., *Atonement and Justification: English Evangelical Theology, 1640-1700: An Evaluation*, (Oxford, Clarendon, 1990).
55. **COLLEY**, Linda, *Britons: Forgive the Nation, 1707-1837*, (New Haven, Yale University Press, 1992).
56. **COLLINS**, Kenneth, J., *The Scripture Way of Salvation, The Heart of John Wesley's Theology*, (Nashville, Abingdon Press, 1997).
57. **COOK**, Faith, *Selina, Countess of Huntingdon: Her Pivotal Role in the Eighteenth-Century Evangelical Awakening*, (Edinburgh, Banner of Truth Trust, 2001).
58. _____ *William Grimshaw of Haworth*, (Edinburgh, Banner of Truth Trust, 1997).

59. **COPPEDGE**, Alan, *John Wesley in Theological Debate*, Wilmore, (Wesley Heritage, 1987).
60. **COWING**, Cedric, B., *The Great Awakening and the American Revolution: Colonial Thought in the 18th Century*, (Chicago, Rand McNally, 1971).
61. **CRADDOCK**, Fred, B.,(ed.), *Theories of Preaching*, (Durham, N.C.; Labyrinth Press, 1990).
62. **CRAGG**, Gerald, R., *The Pelican History of the Church, Volume Four, The Church and the Age of Reason, 1648-1789*, (Penguin Books, 1976).
63. **CRAWFORD**, Michael, J., *Seasons of Grace: Colonial New England's Revival in Its British Context*, (New York, Oxford University Press, 1991).
64. **CURNOCK**, Neemiah, (ed.), *John's Wesley Journal*, (London, The Epworth Press, 1952).
65. **CURRIE**, Robert & **GILLBERT**, Alan & **HORSLEY**, Lee, *Churches and Churchgoers: Patterns of Church Growth in the British Isles Since 1700*, (Oxford, Clarendon, 1977).
66. **DALLIMORE**, Arnold, A., *Susanna Wesley, The Mother of John & Charles Wesley*, (Baker Book House, Grand Rapids, Michigan, 1993).
67. _____ *George Whitefield*, London, (The Banner of Truth Trust, 1978).
68. _____ *George Whitefield: The Life and Times of the Great Evangelist of the Eighteenth- Century Revival*, 2 vol., (Cornerstone, Westchester, Illinois, 1979).

69. **DARGAN**, Edwin, C., *A History of Preaching, Volume Two, From the Close of the Reformation to the End of the Nineteenth Century 1572 – 1900*, (Baker Book House, Grand Rapids, Michigan, 1970).
70. **DAVEY**, Cyril, *Horseman of the King, The Story of John Wesley*, (Guildford and London, Lutherworth Press, 1974).
71. **DAVIES**, Horton, , *Worship and Theology in England From Watts and Wesley to Maurice, 1690-1850*, (London, Oxford University Press, 1961).
72. _____ *Varieties of English Preaching*, (S.C.M., Prentice Hall, 1963).
72. **DAVIS**, Grady, H., *Design for Preaching*, (Philadelphia, , Fortress, 1958).
73. **DICKENS**, A., G. & **TONKIN**, John, M., *The Reformation in Historical Thought*, (Cambridge, Harvard University Press, 1985).
74. _____ *The English Reformation*, (London, Collins, The Fontana Library, 1970).
75. **DICKENS**, A.,G., *The English Reformation*, Second Edition, (Pennsylvania State University Press, University Park, 1989).
76. **DOWLEY**, Tim, Dr., (ed.), *Eerdmans' Handbook to The History of Christianity*, (Wm. B. Eerdmans Publishing Co., Grand Rapids, Michigan, 1988).
77. **DREYER**, Frederick, *The Genesis of Methodism*, (Bethleem, Lehigh University Press, 1999).
78. **DRUMMOND**, Lewis, A., *Mesajul Crucii, O Teologie Contemporană a Evanghelizării*, (Oradea, Editura Institutului Biblic “Emanuel” din Oradea, 2001).
79. **EDWARDS**, O., C., Jr., *A History of Preaching*, (Nashville, Abingdon Press,

- Tennessee, 2004).
80. **ELLINGSEN**, Mark, *The Evangelical Movement: Growth, Impact, Controversy, Dialog*, (Minneapolis, Ed. Fortress, 1988).
 81. **ELLIOT-BINNS**, L., E., *The Early Evangelicals*, (London, Lutterworth, 1953).
 82. **EMMOT**, Elizabeth, Baraithwaite, *A Short History of Quakerism*, (London, The Swarthmore Press, Ltd., Ruskin House, 1923).
 83. **EVANS**, Eifion, *Daniel Rowland and the Great Awakening in Wales*, (Edinburgh, Banner of Truth, 1985).
 84. **FANT**, Clyde E. & **PINSON**, William, M., *Twenty Centuries of Great Preaching*, (Word Books, 1971).
 85. **FANT**, Clyde, E., *Preaching for Today*, (Harper, San Francisco, 1967).
 86. **FAWCETT**, Arthur, *The Cambuslang Revival: The Scottish Evangelical Revival of the Eighteenth Century*, (London, Banner of Truth, 1971).
 87. **FEDELE**, Gene, *Eroi ai Credinței*, (Oradea, Editura Casa Cărții, 2004).
 88. **FERM**, Robert, L., *Johnatan Edwards the Younger, 1745-1801, A Colonial Pastor*, (Eerdmans, Grand Rapids, Michigan, 1976).
 89. **FIERING**, Norman, *Johnatan Edward's Moral Thought and Its british Context*, (Chapel Hill, University of North Carolina Press, 1981).
 90. **FITCHETT**, W., H., *Wesley and His Century*, (Toronto, Briggs, 1906).
 91. **FLEMING**, Thomas, *I Love to Tell the Story*, (Chronicles of Culture, 1992).
 92. **FORBES**, James, *The Holly Spirit in the Preaching*, (Nashville, Abingdon, Tennessee, 1989).

93. **FORSYTH**, P.T., *Positive Preaching and the Modern Mind*, (Independent Press, 1907).
94. **FROST**, S., E., Jr., B.D., Phd., (ed.), *The World's Great Sermons*, (New York, Halcyon House, Garden City, 1943).
95. **GAMMIE**, Alexander, *Preachers I Have Heard*, (Pickering & Inglis, 1945).
96. **GAUSTAD**, Edwin, Scott, *The Great Awakening in New England*, (New York, Harper & Bros, 1957).
97. **GILSON**, Etienne, *Reason and Revelation in the Middle Ages*, (New York, Charles Scribner's, 1938).
98. **GRANT**, Reg & **REED**, John, W., *Telling Stories That Touch the Heart*, (Victor, Wheaton, Illinois, USA, 1990).
99. **GREEN**, V., H., H., *The Young Mr. Wesley*, (London, Edward Arnold, 1961).
100. **GREENBERG**, Michael, *Theology and Narrative*, (Nashville, Abington, 1981).
101. **GREIDANUS**, Sidney, *The Modern Preacher and the Ancient Text: Interpreting and Preaching Biblical Literature*, (Grand Rapids, Eerdmans, Michigan, 1988).
102. **HAIGH**, Christopher, *English Reformation: Religion, Politics and Society under the Tudors*, (New York, Oxford Press University, 1993).
103. **HALLER**, William, *The Rise of Puritanism*, (New York, Columbia University Press, 1938).
104. **HAMILTON**, Donald, *Homiletical Handbook*, (Nashville, Broadman, Tennessee, 1992).

105. **HARRELL**, John, *Origins and Early Tradition of Storytelling*, (Kenningston, York House, 1983).
106. **HEITZENRATER**, Richard, **Baker** Frank, (ed.), *The Works of John Wesley*, Bicentennial Edition, Oxford University Press, Oxford, 1975
107. **HEITZENRATER**, Richard, P., *Wesley and the People Called Methodists*, (Nashville, Abingdon, 1995).
108. **HESSELGRAVE**, David, J., *Communicating Christ Cross-culturally*, (Second Edition, Zondervan, Grand Rapids, Michigan, 1991).
109. **HOPKINS**, Hugh Evans, *Charles Simeon of Cambridge*, (Eerdmans, Grand Rapids Michigan, 1977).
110. **HURLBUT**, Jesse, Lyman, D.,D., *The Story of the Christian Church*, (Zondervan Publishing House, Grand Rapids, Michigan, 1970).
111. **JEFFREY**, Davies, Lyle, (ed.), *English Spirituality in the Age of Wesley*,(Eerdmans, Grand Rapids, Michigan, 1987).
112. **JONES**, T., Illion, *Principles and Practice of Preaching*, (Nashville, Abingdon, 1956).
113. **JONES**, Tudor, R., *The Great Reformation*, (Inter Varsity Press, Downers Grove, Ill., 1985)
114. **KIDD**, Thomas, S., *The Great Awakening*, (Yale, Yale University Press, 2007).
115. **KINLAW**, Dennis, F., *Preaching in the Spirit*, (Francis Asbury Press, Zondervan, Grand Rapids, Michigan, 1985).
116. **KIRK**, John, *The Mother of the Wesleys*, (London, Jarrold, 1868).

117. **KOOEINGA**, William, H., *Elements of Style for Preaching*, (Zondervan, Grand Rapids, Michigan, 1989).
118. **LANE**, Tony, (ed.), *Harper's Concise Book of the Christian Faith*, (San Francisco, Harper & Row, 1994).
119. **LATOURIETTE**, Kenneth, Scott, *Three Centuries of Advance*, Volume III, (Zondervan Publishing House, Grand Rapids, Michigan, 1970).
120. **LEITH**, John, H., (ed.), *Creeds of the Churches*, (Atlanta, John Knox, 1982).
121. **LIMBURG**, James, *Old Stories for a New Time*, (Atlanta, John Knox, 1983).
122. **LINDBERG**, Carter, *The European Reformations*, (Cambridge, Blackwell, Mass., 1996).
123. **LLOYD-JONES**, D.,Martyn, *Preaching and Preachers*, (Hodder & Stoughton, Zondervan, 1972).
124. **LOCKYER**, Herbert, *Ancient Portraits and Modern Frames*, Church History Biographies, Volume Two, (Baker Book House, Grand Rapids, Michigan, 1975).
125. **LOWRY**, Eugene, L., *The Homiletical Plot*, (Atlanta, John Knox, 1983).
126. **LUEKING**, F., Dean, *Preaching: The Art of Connecting God and People*, (Waco, Word, Texas, 1985).
127. **LARSEN**, David, L., *The Evangelism Mandate*, (Wheaton, Crossway Books, Illinois, 1992).
128. **MANSCHRECK**, Clyde, L., (ed.), *A History of Christianity*, Volume II, *The Church from the Reformation to the Present*, (Baker Book House, Grand

- Rapids, Michigan, 1988).
129. **MARTIN**, Al., *What's Wrong with Preaching Today?*, (London, Banner of Truth Trust, 1968).
130. **MILLER**, Basil, *John Wesley*, (Mineapolis, Bethany House Publishers, Minnesota, USA, 1981).
131. **MILLER**, Calvin, Spirit, *Word and Story: A Philosophy of Preaching*, (Waco, Word, Texas, USA, 1989).
132. **MITCHELL**, Henry, H., *Celebration and Experience in Preaching*, (Nashville, Abingdon, 1990).
133. **MITCHELL**, Henry, H., *The Recovery of the Preaching*, (San Francisco, Harper & Row, 1970).
134. **MONK**, Robert, C., *John Wesley, His Puritan Heritage*, (London, Epworth Press, 1966).
135. **MOORMAN**, J., R., H., *A History of the Church of England*, (A. & C. Black, 1953).
136. **MORGAN**, Campbell, G., *Preaching*, (Baker Book House, Grand Rapids, Michigan, 1974).
137. _____ *The Teaching of Christ*, (New York, Fleming H. Revell, 1913).
138. **MORGAN**, Ironwy, *The Godly Preachers of the Elizabethan Church*, (Epworth, The Banner of Truth Trust, 1965).
139. **MORGAN**, Peter, M., *Story Weaving: Using Stories to Transform your*

- Congregation*, (St. Louis, CBP Press, 1986).
140. **MORRIS**, Collin, *The Word and the Words*, (Epworth, The Banner of the Truth Trust, 1975).
141. **MORRIS**, Leon, *The Apostolic Preaching of the Cross*, (Eerdmans, Grand Rapids, Michigan, 1955).
142. **NEWBIGIN**, Lesslie, *The Gospel in a Pluralist Society*, (Eerdmans, Grand Rapids, Michigan, 1989).
143. **NICHOLS**, James, Hastings, *History of Christianity 1650-1950, Secularization of the West*, (New York, The Ronald Press Company, 1956).
144. **NICOLL**, W., Robertson, *Princes of the Church*, (New York, Hodder & Stoughton, 1921).
145. **NOLL**, Mark, A., **BEBBINGTON**, David, A., **RAWLYK**, George, A., *Evangelicalism: Comparative Studies of Popular Protestantism in North America, the British Isles and Beyond, 1700 – 1900*, (New York, Oxford University Press, 1994).
146. **NOLL**, Mark, A., *The Rise of Evangelicalism*, (InterVarsity Press, Downers Grove, Illinois, 2003).
147. **NOLL**, Mark, *Momente Cruciale în Istoria Bisericii*, (Cluj-Napoca, Editura Logos, Romania, 2008).
148. **OBERMAN**, Heiko, A., *The Impact of the Reformation*, (Eerdmans, Grand Rapids, Michigan, 1994).
149. **OLD**, Hughes, Oliphant, *The Reading and Preaching of the Scriptures in the*

- Worship of the Christian Church*, vol.5, (William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan, 2004).
150. **OSMER**, Richard, Robert, *A Teachable Spirit: Recovering the Teaching Office in the Church*, (Louisville, John Knox, 1990).
151. **OUTLER**, Albert, C., (ed.), *John Wesley*, (New York, Oxford University Press, 1964).
152. **OUTLER**, Albert, C., *The Works of John Wesley: Volume One: Sermons*, (Nashville, Abigdon, 1984).
153. **PARKER**, Livingstone, Percy, (ed.), *The Journal of John Wesley*, With an Introduction by Hugh Price Hughes, (Chicago, Moody Press, USA, 1940).
154. **PARKER**, T., H., L., *Calvin's Preaching*, (Louisville, John Knox, Westminster, 1992)
155. **PATTISON**, C., Harwood, *The History of Christian Preaching*, (Philadelphia, The American Baptist Publication Society, 1903).
156. **PAULTON**, John, *A Today Sort of Evangelism*, (London, Lutherworth, 1972).
157. **PELIKAN**, Jaroslav, *The Cristian Tradition*, (Chicago, University of Chicago Press, 1984).
158. **PERRY**, Lloyd, M., *Biblical Preaching for Today's World*, (Chicago, Moody Press, 1973).
159. **PLACHER**, William, C., *A History of Christian Theology*, (Philadelphia, The Westminster Press, 1983).
160. **POLLOK**, John, C., *George Whitefield and the Great Awakening* , (New York,

- Hodder & Stoughton, 1973).
161. **POPESCU**, Theodor, M., **BODOGAIE**, Theodor, **STĂNESCU**, George, *Istoria Bisericească Universală*, Volumul II, Manual pentru uzul studenților Institutelor Teologice, (București, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, 1956).
162. **PROTHERO**, E., Rowland, *The Psalms in Human Life*, (New York, Thomas Nelson and Sons, 1903).
163. **QUALBEN**, Lars, P., *A History of Christian Church*, Revised and Enlarged, (New York, Thomas Nelson and Sons, 1933).
164. **RACK**, Henry, D., *Reasonable Enthsiast : John Wesley and the Rise of Methodism*, (New York, Trinity Press International, 1989).
165. **RAHNER**, Karl, (ed.), *The Renewal of Preaching – Theory and Practice*, (New York, Paulist Press, 1968).
166. **RALL**, Harris, Franklin, *Christianity, An Inquiry Into Its Nature and Truth*, (New York, Charles Scribner’s Sons, 1941).
167. **RAMM**, Bernard, *Protestant Biblical Interpretation*, (Baker Book House, Grand Rapids, Michigan, 1970).
168. **RANDALL**, M. , Iann, *Evangelical Experiences – A Study in the Spirituality of English Evangelicalism*, (Carlise, Cumbria: Paternoster, 1999).
168. **RENWICK**, A.,M., & **HARMAN**, A.,M., *Povestea Bisericii*, (Cluj- Napoca, Editura Logos, 2006).
169. **ROBINSON**, Haddon, *Biblical Preaching*, (Grand Rapids, Michigan, Baker Book House, 1980).

170. **ROSE**, James, *Biblical Sermons: How Twelve Preachers Apply the Principles of Biblical Preaching*, (Baker Book House, Grand Rapids, Michigan, 1989).
171. **ROST**, Stephen, (ed.), *John Wesley-The Best from all his Works*, (Nashville, Thomas Nelson Publishers, 1989).
172. **RYLE**, J., C., *Christian Leaders of the Eighteenth Century*, (Edinburgh, Banner of Truth Trust, 1971).
173. _____ *The Christian Leaders of the Last Century or England a Hundred Years Ago*, (London, Thynne & Jarvis, 1968).
174. _____ *Select Sermons of George Whitefield*, (London, The Banner of Truth Trust, 1958).
175. **SANNEH**, Lamin, O., *Translating the Message: The Missionary Impact on Culture*, (New York, Orbis, MaryKnoll, 1989).
176. **SCHAFF**, Philip, *History of The Christian Church*, (W.M. B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan, 1991).
177. _____ *The Creeds of Christendom*, Ediția a 6-a , (New York, Harper & Brothers, 1919).
178. **SCROGGIE**, W., Graham, *Know your Bible*, (London, Pickering and Inglis, 1940).
179. **SIMPSON**, J.,G., *Preachers and Teachers*, (London, Edward Arnold, 1910).
180. **SMYTH**, Charles, *The Art of Preaching : A Practical Survey of Preaching in the Church of England from 747 – 1939*, (London, S.P.C.K., 1940).
181. **STEVENSON**, George, J., *Memorials of the Wesley Family*, (London, Partridge,

- 1876).
182. **STOB**, Ralph, *Christianity and Classical Civilization*, (Eerdmans, Grand Rapids, Michigan, 1950).
183. **STOEFFLER**, Ernst, F., *German Pietism during the Eighteenth Century*, (London, E. J. Leiden , 1973).
184. **STOTT**, John, *Puterea Predicării* , (Cluj-Napoca, Editura Logos, Romania, 2004).
185. _____ *The Preacher's Portrait*, (Eerdmans, Grand Rapids, Michigan, 1961).
186. **STOUT**, Harry, S., *The Divine Dramatist: George Whitefield and the Rise of Modern Evangelicalism*, (Eerdmans, Grand Rapids, Michigan, 1991).
187. **SUNUKJIAN**, Donald, R., *The Preacher as Persuader*, (Chicago, Ed. Moody Press, Illinois, 1982).
188. **SWEAZY**, George, E., *Receiving the Word of God*, (Morehouse – Barlow, 1960).
189. **TALPOȘ**, Vasile, *Propovăduirea Cuvântului lui Dumnezeu*, (Editura Lumina Lumii, 1994).
190. **TELFORD**, John, (ed.), *The Letters of John Wesley*, (London, Epworth, 1931).
191. **TERWILLINGER**, Robert, E., *Receiving the Word of God*, (Morehouse – Barlow, 1960).
200. **THISELTON**, Anthony, *The Two Horizons*, (Eerdmans, Grand Rapids, Michigan, 1980).

201. **TYERMAN**, Luke, *The Life and the Times of the Reverend Samuel Wesley*, (London, M.A., Simpkin, Maeshal, 1866).
202. **TYERMAN**, Luke, *The Life and the Times of the Reverend John Wesley*, (London, M.A., Hodder & Stoughton, 1880).
203. **WALKER**, Williston, *A History of the Christian Church*, (Edinburgh, T & T, Clark, 1922).
204. **WALKER**, Williston, cu **NORRIS**, Richard, A., **LOTZ**, David, W., și **HANDY**, Robert T., *A History of the Christian Church*, (New York, Charles Scribner's Sons, 1985).
205. **WALLS**, Andrew, F., *The Missionary Movement in Christian History: Studies in the Transmission of the Faith*, (New York, Orbis, Maryknoll, 1996).
206. **WARD**, Ronald, A., *Royal Sacrament : The Preacher and his Message*, (New York, Marshall, Morgan & Scott, 1958).
207. **WEBB**, Aquila, *Three Hunderd Evangelistical Sermons Outlines*, (New-York, Richard R. Smith, Inc., 1930).
208. **WEBSTER**, Douglas, D., *A Passion for Christ : An Evangelical Christology*, (Zondervan, Grand Rapids, Michigan, 1987).
209. **WELSBY**, Paul, A., *Sermons and Society - An Anglican Antology*, (London, Penguin, 1970).
210. **WENHAM**, John, W., *Christ and the Bible*, (Downer Grove, Inter Varsity Press, 1972).
211. **WHALING**, Frank, (ed.), *John and Charles Wesley: Selected Prayers, Hymns*,

- Journal Notes, Sermons, Letters and Treatises*, (New York, Paulist, 1981).
212. **WARFIELD**, B.,B., *The Inspiration and Authority of the Bible*, (Philadelphia, Presbyterian and Reformation, 1948).
213. **WIERSBE**, Warren, *Walking with the Giant: A Minister's Guide to Good Reading and Great Preaching*, (Michigan, Baker Book House, 1976).
214. **WILLIMON**, William, H. & **Hauerwas**, Stanley, *Preaching to Strangers: Evangelism in Today's World*, (Philadelphia, John Knox, 1992).
215. **WILLIMON**, William, H., *Pelicular Speech: Preaching to the Baptized*, (Eerdmans, Grand Rapids, Michigan, 1992).
216. **YOUNG**, Edward, J., *Thy Word is Truth*, (Eerdmans, Grand Rapids, Michigan, 1957).